

**Gezamenlijke Rekenkamer Wetterskip Fryslân –
Waterschap Noorderzijlvest**

Onderzoeksprogramma 2025

‘Rekenkamer van start’

Gezamenlijke Rekenkamer Wetterskip Fryslân – Waterschap Noorderzijlvest

Wetterskip Fryslân

Fryslânplein 3, 8914 BZ Leeuwarden
Postbus 36, 8900 AA Leeuwarden

KvK-nummer: 01174741

(www.wetterskipfryslan.nl)

Waterschap Noorderzijlvest

Stedumermaar 1, 9735 AC Groningen
Postbus 18, 9700 AA Groningen

KvK-nummer: 50130994

(www.noorderzijlvest.nl)

Titel	Onderzoeksprogramma gezamenlijke Rekenkamer 2025
Subtitel	Rekenkamer van start
Datum	26 februari 2025 versie 1.0 (vastgesteld)
Status	Definitief

Dit document is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van en in samenwerking met:

Naam	Rol
Greet Seinen	Lid gezamenlijke Rekenkamer
Hilde Tjeerdema	Lid gezamenlijke Rekenkamer
Marjan van der Veen	Voorzitter gezamenlijke Rekenkamer
Carina Koning	Secretaris gezamenlijke Rekenkamer

Inhoud

Gezamenlijke Rekenkamer Wetterskip Fryslân – Waterschap Noorderzijlvest	1
Onderzoeksprogramma 2025	1
1. Inleiding.....	4
2. Van suggesties naar programma	5
3. Onderzoeken 2025 en 2026	5
Onderzoek 1: Onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het bestuurlijk informatieproces	5
Onderzoek 2: Onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid grote projecten (kosten en risico's)	6
Onderzoek 3: Onderzoek naar (Strategisch) grondbeleid	8
4. Werkbegroting 2025	9
5. Planning 2025 en 2026	9
Bijlage: Selectiecriteria en groslijst onderzoeken	10
Selectiecriteria	10
Groslijst.....	10

1. Inleiding

Naar aanleiding van de wettelijke verplichting, nieuwe wetgeving van 1 januari 2024, is de gezamenlijke Rekenkamer Wetterskip Fryslân en Waterschap Noorderzijlvest tot stand gekomen. In juli 2024 zijn de leden van de Rekenkamer geïnstalleerd. Vanaf 1 december is de Rekenkamer op volle sterkte, omdat per die datum de secretaris is gestart.

Het eerste half jaar heeft de Rekenkamer gebruikt om nader kennis te maken met de waterschappen. In de gesprekken met de fracties heeft de Rekenkamer inzicht gekregen in welke onderwerpen de fracties graag onderzocht zien. Deze onderwerpen zijn toegevoegd aan de groslijst. De gesprekken hebben meer ideeën voor onderzoek opgeleverd dan er in een jaar onderzocht kunnen worden door de Rekenkamer. Voor u ligt het eerste onderzoeksprogramma.

Het onderzoeksprogramma is besproken met de auditcommissie en ter kennisneming aangeboden aan de algemeen besturen van de waterschappen.

Namens de gezamenlijke Rekenkamer Wetterskip Fryslân – Waterschap Noorderzijlvest

Mevrouw M.Y. van der Veen
Voorzitter

2. Van suggesties naar programma

De Rekenkamer heeft in de afgelopen half jaar op diverse manieren kennis gemaakt met het werk van de waterschappen. De Rekenkamer heeft een groslijst opgesteld. Om te komen tot een gemotiveerde keuze heeft de Rekenkamer de selectiecriteria uit het onderzoeksprotocol toegepast. Op basis van de selectiecriteria en de actualiteit van de genoemde onderwerpen heeft de Rekenkamer een keuze gemaakt. De gekozen onderwerpen worden toegelicht in dit onderzoeksprogramma. In de bijlage vindt u een groslijst met een aantal onderzoeksuggesties, die genoemd zijn door de fracties. De Rekenkamer neemt deze suggesties en de actualiteit mee bij het maken van keuzes in de verdere toekomst. In haar onderzoeksprotocol heeft de Rekenkamer selectiecriteria geformuleerd, die zij als uitgangspunt hanteert bij het maken van keuzes.

Leeswijzer

In hoofdstuk 3 vindt u een toelichting op de stand van zaken m.b.t. de lopende onderzoeken. In hoofdstuk 4 vindt u de voorlopige onderzoeksvraag van het voorziene onderzoek in 2025 en 2026. Het derde onderzoek starten we mogelijk aan het einde van dit jaar. In hoofdstuk 5 treft u de werkbegroting 2024 aan.

3. Onderzoeken 2025 en 2026

Twee onderzoeken worden voor beide waterschappen uitgevoerd, waardoor een vergelijking onderling ook mogelijk wordt. Het gaat om het onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het bestuurlijke informatieproces en het onderzoek naar de doelmatigheid van grote projecten.

Onderzoek 1: Onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het bestuurlijk informatieproces

Inleiding

Om goed te kunnen sturen en controleren is een goede informatiepositie nodig. Het algemeen bestuur moet weten wat er speelt, en grip krijgen op wat er moet gebeuren. Daarnaast wordt van AB-leden ook verwacht dat zij de belangen van inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden in het waterschap te vertegenwoordigen. Om goed invulling te geven aan al deze taken dienen AB-leden te beschikken over informatie en dienen er afspraken te zijn over de informatievoorziening.

De complexiteit van de opgaven van waterschappen neemt toe en de waterschappen hebben veel externe partners waarmee ze samenwerken (zoals de provincies of gemeenten). Soms is het dan best lastig 'om door de bomen het bos nog te zien'. Het is daarom de moeite waard om te onderzoeken of de informatiepositie van het algemeen bestuur op dit moment voldoende geborgd is en hoe zij verder kan worden versterkt.

Groslijst en keuze onderzoeksonderwerp

De Rekenkamer van het Wetterskip Fryslân en Waterschap Noorderzijlvest heeft bij de diverse fracties een grote behoefte beluisterd om meer zicht te krijgen op wat er speelt, welke keuzes gemaakt (moeten) worden en waarom, of wanneer, of hoe.

Met de keuze voor dit onderzoeksonderwerp kiezen we ervoor een ‘generieke startfoto’ te maken over de informatiepositie van de beide algemeen besturen.

Onderzoeksvraag

Centrale onderzoeksvraag

Wordt de informatiepositie van het AB voldoende geborgd om tijdig en volwaardig zijn kaderstellende en controlerende rol in te vullen? En hoe kan de informatiepositie van het AB versterkt worden?

(Mogelijke) deelvragen

Het systeem

- Welke afspraken en procedures zijn er rond informatievoorziening?
- Welke afspraken zijn er over het samenspel tussen AB, DB en de organisatie in het algemeen en over de rol van het AB in het bijzonder?
- Welke informatie-instrumenten en ondersteuning zijn er voor het AB?
- Hoe wordt bepaald welke onderwerpen bestuurlijke aandacht krijgen van het AB?

De praktijk

- Hoe werken deze afspraken en procedures in de praktijk?
- Hoe verloopt het samenspel tussen AB, DB en de organisatie t.a.v. de informatievoorziening?
- Hoe werken de informatie-instrumenten en de ondersteuning?
- Welke onderwerpen krijgen in de praktijk bestuurlijke aandacht van het AB?

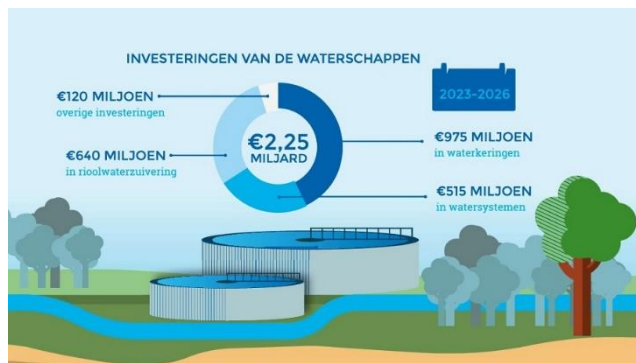
De lessen

- Hoe kan de informatiepositie verder worden versterkt?
- Welke (andere) vormen van samenspel, instrumenten of afspraken kunnen bijdragen aan een (nog) betere informatiepositie?
- Welke best practices bij Wetterskip Fryslân of Waterschap Noorderzijlvest (of andere waterschappen) inspireren, en wat zijn de werkzame factoren daarbij?

Onderzoek 2: Onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid grote projecten (kosten en risico's)

Inleiding

De waterschappen kennen veel investeringen, die de laatste jaren enorm zijn toegenomen. De waterschappen trekken vooral vanwege de klimaatverandering aanzienlijk meer geld uit voor investeringen. Zij besteden hieraan jaarlijks gemiddeld 2,25 miljard euro in de periode van 2023 tot en met 2026. De waterschappen investeren het meest in waterkeringsprojecten, gevolgd door rioolwaterzuivering en watersystemen.

De waterschappen moeten zich steeds aanpassen om hun bestaande taken goed en zo duurzaam mogelijk uit te voeren. Daar is geld voor nodig. De investeringen hebben invloed op de hoogte van de waterschapsbelasting, die de laatste jaren is gestegen.

Groslijst en keuze onderzoeksonderwerp

Een aantal fracties heeft bij de Rekenkamer de behoefte kenbaar gemaakt na te gaan op welke wijze het algemeen bestuur meer grip kan krijgen op projecten waarmee forse investeringen zijn gemoeid. Denk aan het RWZI Gaarkeuken, Optimalisatie De Onlanden (waterberging), Verbeteren waterkering Terherne of het project Oevers en keringen Ljouwert. Dit is geen uitputtende opsomming. In een later stadium bepaalt de Rekenkamer welke projecten nader onderzocht worden.

Het gaat om veel geld en belangrijke maatschappelijke opgaven. Grote projecten staan geregeld garant voor grote problemen. Er zijn voorbeelden te noemen van projecten die 'uit de rails' gelopen zijn door verwaarlozing van risico's, aanzienlijke overschrijding van budgetten en plannings, te rooskleurige investeringsramingen, ambities en kredieten die niet in evenwicht waren. Vanuit het oogpunt van maatschappelijk en financieel rendement is het van belang dat het waterschap en daarmee het AB voldoende grip heeft op de gedane investeringen in grote projecten en de daaraan verbonden risico's. Het verkrijgen van een goed inzicht in grote projecten is voor het AB voorwaarde om haar rol goed te spelen. Dit onderzoek heeft betrekking op enkele grote projecten.

Onderzoeksvraag

Op welke wijze stuurt en beheerst het waterschap haar grote projecten en hoe wordt verantwoording afgelegd en toezicht gehouden?

Sturen

- Welke kaders gelden er voor het werken aan projecten?
- Welke beleidsbepalende rol heeft het AB bij de start van een groot project?
- Welke taakverdeling is er tussen DB en AB overeengekomen?
- Wat zijn de kenmerken van een groot project?
- Wie bepaalt wat een groot project is?

Beheersen

- Wat is de rol van het AB in de verschillende projectfasen?
- Welke informatie ontvangt het AB over grote projecten in de documenten van de financiële cyclus en in afzonderlijke projectrapportages?
- Is deze informatie tijdig en volledig?
- Hoe worden risico's geïnventariseerd en afgewogen?
- Op welke wijze worden voor de risico's beheersmaatregelen getroffen?

Verantwoording

- Komen alle beheersaspecten in de voortgangsrapportages aan de orde?
- Wordt apart aandacht besteed aan de ontwikkeling van de risico's?
- Met welke frequentie wordt gerapporteerd?
- Hoe worden afwijkingen van eerder vastgestelde of tussentijds bijgestelde kaders en uitgangspunten voor het AB in beeld gebracht?

Toezicht houden

- Wordt gedaan wat is afgesproken? Past de uitvoering binnen eerder gestelde kaders?
- Voldoen de voortgangsrapportages in kwalitatief opzicht? Zijn de rapportages een goed middel om controle uit te oefenen?

Onderzoek 3: Onderzoek naar (Strategisch) grondbeleid

Inleiding

Water is leidend in het werk van de waterschappen. Het belang van water in de ruimtelijke ordening en het energie- en klimaatbeleid wordt steeds groter.

Daarom wil het kabinet water en bodem sturend laten zijn bij beslissingen over de inrichting van Nederland. Water en bodem zijn van grote invloed op het dagelijks leven. Elk stukje bodem en oppervlaktewater van het land is in gebruik, soms voor vele doeleinden tegelijk. En niet alleen wat je ziet. Ook onder de grond is er veel gaande; buizen, pijpen, kabels, winning van grondstoffen. Grond is echter schaars. De Deltacommissaris beveelt dan ook aan om voldoende ruimte te reserveren voor waterveiligheid, om te kunnen zorgen voor voldoende zoet water, ter bescherming van strategische grondwatervoorraden en om ruimtelijke adaptatie, meerlaagsveiligheid en transitie van het landelijk gebied mogelijk te maken. Het hebben van een bij de opgave passend grondbeleid en het beschikbaar hebben van strategische gronden zijn een noodzakelijke voorwaarde om de waterschapstaken te kunnen uitvoeren.

Groslijst en keuze onderzoeksonderwerp

De Rekenkamer van het Wetterskip Fryslân en Waterschap Noorderzijlvest ziet op basis van de groslijst die gevuld is met onderwerpen van verschillende fracties van beide waterschappen een rode draad. De aangedragen onderwerpen gaan in op het zicht willen krijgen op een effectieve uitvoering van de waterschapstaken en op oorzaken die leiden tot temporisering van projecten.

Aangezien het beschikbaar hebben van grond belangrijk is voor gebiedsontwikkelingen en het tijdig kunnen treffen van maatregelen om te komen tot een water robuust en klimaatbestendig watersysteem is de Rekenkamer voornemens onderzoek te doen naar het gevoerde grondbeleid en de uitvoering ervan.

Onderzoeksvraag

Door grondverwerving proberen de waterschappen hun beleidsdoelen te realiseren. Onder andere vanwege de financiële belangen en het belang van grondverwerving als middel om beleidsdoelen te realiseren, acht de Rekenkamer het belangrijk inzicht te verkrijgen in de vraag of en in hoeverre het geformuleerde grondbeleid en het proces van verwerving tot de gewenste resultaten leidt. Hierbij wordt onder andere gekeken naar mogelijke alternatieve instrumenten, samenwerkingsmogelijkheden en de prijsontwikkeling van grond. De Rekenkamer komt dan ook tot de volgende centrale onderzoeksvraag:

Specifiek beoogt de Rekenkamer vast te stellen:

- ## 4. Werkbegroting 2025

5. Planning 2025 en 2026

[illegible]

Bijlage: Selectiecriteria en groslijst onderzoeken

Selectiecriteria

Bij de keuze van de onderwerpen geldt dat een zo groot mogelijke bijdrage aan de missie en doelstelling van de Rekenkamer (en de waterschappen) wordt beoogd, waarbij aandacht wordt besteed aan de juiste timing. De Rekenkamer geeft in dit onderzoekprogramma inzicht in de onderwerpselectie op basis van een transparante, expliciete weging van de volgende selectiecriteria:

1. Het onderwerp dient te passen binnen de taakopdracht en bevoegdheden van de Rekenkamer en moet relevant zijn voor een van de algemeen besturen. Het onderzoek heeft betrekking op de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid;
2. Het onderwerp is niet onlangs onderzocht of geagendeerd voor onderzoek of evaluatie;
3. Er zijn signalen/twijfels over doelmatigheid, doeltreffendheid en/of rechtmatigheid;
4. Er is een groot maatschappelijk belang. Er is sprake van een financieel of maatschappelijk risico, als het onderwerp niet wordt onderzocht. Het onderwerp heeft toegevoegde waarde;
5. Er is een (potentieel) groot financieel belang. Ook moet het onderwerp voor de Rekenkamer haalbaar zijn dat wil zeggen dat het past binnen haar financiële en organisatorische mogelijkheden;
6. Er is een (potentieel) groot risico m.b.t. het imago van een van de waterschappen;
7. Er zijn leereffecten mogelijk (leerervaringen ook elders toepasbaar);
8. Er is sprake van enige evenwichtige spreiding over de waterschapsbeleidsterreinen in de opvolgende onderzoeken.

Bij opvolgende onderzoeken wordt gestreefd naar een evenwichtige spreiding over de beleidsterreinen (om eenzijdige belasting van de organisatie te voorkomen) en over de diverse belanghebbenden (burgers, bestuur en organisatie). Niet alle onderwerpen lenen zich voor een uitgebreid Rekenkameronderzoek. In sommige gevallen kan worden bekeken of de onderzoeksvraag op een andere manier dan het uitvoeren van een volledig onderzoek door de Rekenkamer kan worden beantwoord, bijvoorbeeld losse adviezen in brieven of quick-scans. Daarbij zal, voor zover mogelijk, aan het onderzoeksprotocol worden aangehouden.

Groslijst

Assetmanagement

De AB-leden willen meer inzicht krijgen in assetmanagement om invulling te kunnen geven aan de kaderstellende en controlerende taak:

- onderhoud van assets
- schuldenplafond
- tweede persleiding bij Garmerwolde

Aanbestedingsbeleid

De AB-leden willen meer inzicht krijgen in de aanbestedingstrajecten om invulling te kunnen geven aan de kaderstellende en controlerende taak:

- aanbestedingstrajecten

Belastingen/kostentoedeling

- Nieuwe belastingstelsel
- Regeling Kwijtschelding waterschapslasten

Beleid en uitvoering

- Kaderrichtlijn water
- Subsidies aan gedupeerden van bodemdaling
- Peilbeleid

Meerjarige projecten

- Beleidsmatige doelen van bestuursoverstijgende, meerjarige projecten
- Projecten temporiseren
- Oorspronkelijke doel van het Deltaplan agrarische water
- Lauwersmeer/dijken

Organisatiecultuur, organisatie-inrichting en -ontwikkeling

- Wettelijke en niet-wettelijke taken
- Organisatiebrede implementatie van risicomanagement
- Organisatorische samenwerking tussen waterschappen borging organisatiekracht/uitvoeringskracht
- Interne controle processen
- Ambtenaren en DB-leden hebben geen direct contact met AB-leden.
- Ambtelijke matrix organisatie
- Ondersteuning van het AB bij zowel de kaderstellende taak als de controlerende taak
- Positie AB bij zowel de kaderstellende als controlerend taak
- Afgevalen scenario's en voorbereiding op de besluitvorming
- Delegatiebesluiten bij waterschappen
- Zuivering/watersysteem
- Slagkracht van de organisatie

Samenwerkingen binnen de keten en tussen waterschappen

- Samenwerkingen met andere overheden
- Rollen en verantwoordelijkheden van het waterschap

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

- Efficiency in de vergunningverlening